

A „Mészárosok útja”

„... élesszük fel a sírokból is nemzetünk lehunyt élete emlékeit!” (Ipolyi Arnold)

Visszatekintve városunk történetében, előbb-utóbb felvetődik bennünk a kérdés: Mi az oka annak, hogy az elmúlt öt és félezer év alatt a hely mindig letelepedésre csábította a kor emberét?

Ha kénytelen-kelletlen egy időre el is hagyta Örsöt, rövidesen mindig visszatért. A római kor végét üszkös romok jelezték, a tatárjárás alatt a hegyek oltalmazták az itt élőket, a török hódoltság alatt is rövid időszakokat leszámítva lakott volt e hely és azóta is folyamatosan élnek itt.

Lapunk korábbi számában már írtam az egyik okról, a szőlő- és bortermelésről. Most egy másik nagyon jelentős tényezőről szólnék, mely a római kortól nagymértékben befolyásolta lakóinak

életét. Ez a tényező pedig az, hogy városunkon keresztül vezetett a „Mészárosok útja”.

A római korban a provincia határa mentén ősrégi út futott végig, a Duna jobb partján Bicskéig. Ennek egy része lett a középkortól a híres Mészárosok útja, amely Budáról a Mészáros utcából indult és Nyugat felé közvetítette, főleg a délnémet városok piacaira a kor Magyarországának egyik leghíresebb kiviteli termékét, a lábön hajtott szarvasmarhát.

Tegyünk rövid kitérőt és kövessük figyelemmel ezen fontos kiviteli termékünk fejlődésének útját.

Honfoglaló őseink szarvasmarhája kis termetű, igénytelen, ridegtartású állat volt. Jelentős változás a XIII. században következett be, amikor hirtelen je-

Folytatás a 12. oldalon

lentősen javult a magyar szarvasmarha minősége.

E változást ma három egymással összefüggő, vagy egymástól független tényezővel magyarázzák a szakemberek:

1. Keresztették a Kárpát-medencében honos őstulokkal.

2. A tatárok elől hazánkba települt kunok hozták magukkal a sztyeppékről e fajt.

3. vagy a ridegtartás nyomán alakult át a kezdetben kicsiny testű szarvasmarhánk a középkorban híressé vált exportcikké.

Érdekes, hogy a faj csak az Alföldön alakult ki, az ország többi részén nem. Hazánkban egyéb helyeken a kis terméű brachycerus típusú állatot tartották. (Ezeket csak jóval később keresztették.) Elődeink a nagy testű szürke szarvasmarhát kifejezetten a húsáért tenyészítették. A ridegtartás miatt e faj is igénytelen és szívós volt.

Színe a kora középkorban fehér, vagy világosszőke volt. Elnevezése ordas, vagy szőke. A XIV. századtól sok rőt, barna, szürke egyed is akad. (Cibere, fekete-csarna, tompabarna stb.) Az egész középkoron keresztül a szarvasmarha maradt a jobbágyok legértékesebb állata. Végredeletekben társadalmi osztálytól függetlenül rendszeresen emlékeznek meg róluk.

E rövid ismertetés után térjünk vissza fő témánkhoz, a „Mészárosok útjának” ismertetéséhez.

Mint említettem, az út Budáról, a Mészáros utcából indult. Ez a Vár alatti Víziváros egyik utcája volt, merőlegesen a Dunára. Ide a szarvasmarhákat az Alföldről, vagy a jendő, vagy a pesti révén át szállították. Rendszerint a három napig tartó országos vásáron kötöttek üzletet a felhajtók és a nagykereskedők. Ekkor fogadták fel a hajtókat, a későbbi hajdúkat, általában harminc állatra egy személyt. (A hajtás útvonalán és a vásárhelyeken is kiterjedt legelők, itatók álltak rendelkezésre. Így az állatok nem soványodtak le.

A Mészáros utcából indulva a csordák útja áthaladt Kelenföldön, vagy más néven Kis-Pesten, megkerülte a „Sz.-Gellérd”-hegyet, következett „Sas-sad”, Nádaskút, az Akasztó-hegy, a Kánya kapu. A Madár-hegy oldalát érintve érték ki Örsre, a későbbi Budaörsre. Az út Örsön a mai 40-es busz vonalát követte, majd a 88-as busz vonalán haladt (kis eltéréssel a mai Csíki csárdánál) tovább Csík faluig. (A fent említett betonútszakasz alapozásakor rengeteg, az úton elhullott állat csontja került elő.) A legközelebbi vámhelyek, ame-

lyeket ismerünk: Bia, Bicske, a két Gal-la, Bánhida, Kocs, Nagyigmánd, Bana, Bőny, Győr. Ezek voltak az út fő állomásai, erre hajtották szinte szünet nélkül a csordákat. Átlag napi 20 kilométert tettek meg. A mai iránytól eltér az út, de Győrtől kezdve egészen a jelenlegi útvonalat követi, amennyiben innen Abda, Magyaróvár, Rajka, Oroszvár, Köpcsény a további sorrend.

Ez idő tájt a három legfontosabb útirány Nyugat felé, az országon keresztül:

1. Buda—Bécs
2. Buda—Duna jobbpárt—Eszék—Zimony
3. Alföld—Fejérvár—Bécsi út (Paksnál révátkeleléssel)

Ezek közül az Örsön áthaladó a legfontosabb.

A nagybani szarvasmarha-kereskedelem a faj alapvető jellegének kialakulása után a XIV. században, Nagy Lajos uralkodása alatt kezdődött, mely aztán folytatódott egészen a XVIII. századig, Mária Terézia hírhedt vámrendeletéig. Ez vetett véget ennek a tevékenységnek.

A „Mészárosok útjának” célállomásai főleg a délnémet városok piacai voltak. Augsburg, Nürnberg, München, Regensburg, Ulm, Bécsen keresztül. Ha e városokban magyar marhát vágtak, mely a kor legjobb minőségű terméke, tilos volt más húst kimérni. A magyar marha húsa 25—45 százalékkal drágább a más helyről érkezett húsnál. Fontja 1602-ben 12 dénár, a helybeli 8—10 dénár. Csak Nürnberg városa a mohácsi vészig átlag 70 ezer marhát fogyasztott el évente, mely adatból következtethetünk a magyar kivitel méretei-

re. A marhakereskedelem az ország tö röktől visszafoglalt részének hosszu időn át szinte egyedüli jövedelemforrása volt. (Jellemző a kor állattartására hogy a tenyésztő megmaradt a ridegtartás mellett, a hizlalást a kereskedő végezte.)

Talán nem kellene külön részletezem, hogy milyen hatással volt a „Mészárosok útjának” keresztül haladás: Örsre. Mégis vázlatosan említeném ezeket.

Örs a kora és késő középkorban áru megállító joggal nem rendelkezett, vám hely a község területén nem volt. E fontos kereskedelmi út mégis biztosított: az itt termelt árufelesleg értékesítését, a hajtók és az utasok számára (Zöldség gyümölcs, kenyér, méz stb.) Rendszeres bevételt biztosított a helyi bortermelő gazdák részére, kik termésüket eladhatták a nem éppen finom lelkületűkről ismert hajtóknak. A hajtók rendszeresen teljesítettek bizonyos bérért postaszolgálatot is.

A szörnyű középkori útviszonyok közepette, mint biztos, ismert és bejárta úton a „Mészárosok útján” közlekedtek mindazok, kiket céljuk Bécs felé vitt. Közülük sokan rászorultak bizonyára mindazon tevékenységre, melyet az örsiek biztosítottak az úton lévő számá-ra. Az örsi mesterek javították a megbásodott hintót, szekeret, lovat válthattak községünkben és szállásra lelhettek. ha az időjárás viszontagságai fedél alá üzték az úton lévőket. Mindezen tevékenységek szép jövedelmet hoztak őseinknek, kik a többi ok mellett ezért is ragaszkodtak eleik sokszor zivataros, mégis áldott földjéhez.

FILIPSKY ISTVÁN